

GLAZBENE IGRE U STVARALAČKOM PROSTORU DJETETA RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Daniela PETRUŠIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split
dpetrusic@ffst.hr

UDK: 373.2-057:78-053.4

Sažetak

Glazba je umjetnost koja ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djeteta rane i predškolske dobi. Od najranijih dana glazba djetetu pruža radost, veselje i igru te pospješuje njegov psihički, fizički, emocionalni i socijalni razvoj. Kvalitetna glazbena iskustva u ranoj dobi poboljšavaju djetetovu vještinu slušanja, razvijaju mišljenje, stvaralačke aktivnosti, formiraju razne osobine ličnosti, pomažu razvoju djetetova govora, njegove inteligencije i kreativnosti, potiču društvenost, obogaćuju djetetov rječnik i pospješuju pamćenje. S obzirom na to da glazbeni sadržaji uvelike utječu na djetetov cjeloviti razvoj, važno je da glazba bude prisutna u odgojno-obrazovnom procesu na djetetu razumljiv način. Kako bi glazba bila što bliža djetetu, često se povezuje s igrom koja je djetetu rane i predškolske dobi najbliža i najprirodnija aktivnost koja mu pomaže pri upoznavanju okoline i učenju o svijetu koji ga okružuje. Igra budi kod djeteta osjećaj ugođe i zadovoljstva te kroz nenametljiv način pozitivno utječe na djetetov razvoj. Glazbene su igre zabavan i koristan alat koji potiče dijete da kroz pokret s lakoćom usvaja različite sadržaje. Kompetentan odgojitelj ključan je u provedbi kvalitetnoga glazbenog odgoja. On motivira djecu na razne glazbene aktivnosti (pjevanje, sviranje, slušanje glazbe, igranje glazbenih igara) i potiče ih unutar odgojno-obrazovne skupine u skladu s njihovim potrebama, interesima i željama. U ovom će radu biti prikazane različite vrste glazbenih igara, utjecaj glazbe na igru, mogućnost učenja neglazbenih sadržaja uz glazbene igre te utjecaj glazbenih igara na cjeloviti i glazbeni razvoj djeteta rane i predškolske dobi. Također, bit će prikazana važnost uloge odgojitelja u provođenju glazbenih sadržaja s djecom rane i predškolske dobi.

KLJUČNE RIJEČI: *glazbeno stvaralaštvo, razvoj djeteta, glazbene igre, uloga odgojitelja*

Uvod

Dječje glazbeno stvaralaštvo jest proces sastavljen od igre, samostalnog izražavanja emocija i otkrivanja novih sadržaja popraćen dječjim veseljem. Glazbeno-stvaralački proces djeteta započinje od dana njegova rođenja putem istraživanja različitih zvukova i osluškivanja tišine. Razni poticaji djetetu se nameću spontano kroz igru, no kako

dijete odrasta, važno mu je omogućiti kvalitetne glazbene sadržaje i prikladno okruženje za razvoj njegova glazbenog i kreativnog potencijala, odnosno njegove cjelokupne ličnosti. Čisto dječje glazbeno stvaralaštvo pronalazi se tamo gdje se dijete osjeća bez kontrole odraslih, no uz adekvatno odgojno vodstvo (Bašić, 1971). Glazbene aktivnosti u vrtićima većinom su reproduktivnog karaktera i temelje se pretežno na kontinuiranom ponavljanju tema koje odgojitelj predstavlja djeci (Slunjski, 2013). No, glazba treba prije svega predstavljati radost i uživanje, tako da glazbene aktivnosti doprinose razvoju djetetova inherentnog kreativnog potencijala. Stoga je potrebno prioritet dati aktivnom stvaralaštvu i doživljavanju glazbe bez obzira na usvojenost glazbenih vještina i znanja. Važno je sačuvati slobodu i bogatstvo djetetove mašte. Spontana je improvizacija temeljni oblik dječjega glazbenog stvaralaštva koje obogaćuje dječji izraz, a kreativnost i muzikalnost vrijednosti su koje treba poticati od djetetove rane dobi (Bašić, 1985). Putem glazbenih aktivnosti raste dječji doživljaj glazbe, razvijaju se dječja mašta i kreativnost što se očituje u zanesenosti i uživiljenosti djeteta tijekom glazbeno-stvaralačkih aktivnosti. Dijete kroz igru s lakoćom usvaja različite sadržaje. Igra budi u djetetu osjećaj ugone i zadovoljstva te kroz nenametljiv način pozitivno utječe na djetetov razvoj, a ujedno je i najprirodnija aktivnost koja mu pomaže pri upoznavanju okoline i učenju o svijetu koji ga okružuje. Stoga djeca u glazbenim igrama rado sudjeluju. Glazbene igre podrazumijevaju kreiranje strukturiranih glazbenih poticaja kroz igru u svrhu obogaćivanja vrtićke glazbene prakse. Kroz glazbene igre djeca pokretima izražavaju svoje osjećaje, karakter glazbe i neke od njezinih izražajnih elemenata, a glazba utječe na to da njihovi pokreti budu skladniji i ritmički izražajniji. Glazbenim igrama razvijaju se glazbene sposobnosti, no prije svega se razvija sluh djeteta i njegov osjećaj za ritam (Manasteriotti, 1973). Odgojitelji moraju biti svjesni važnosti svoje uloge i svojeg doprinosa djetetovu cjelovitom razvoju putem glazbe. Kreativna i inovativna odgojitelj svojim interesom te kontinuiranim stručnim usavršavanjem kompetencija za provođenje glazbenih aktivnosti može znatno utjecati na kvalitetu glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi i na učestalost njihova provođenja. Razvoj djetetova stvaralačkog potencijala i njegove kreativnosti dovodi do osjećaja sreće, zadovoljstva i veselja, a izlaganje bogatomu glazbenom okruženju može biti ključno za njegov razvoj.

Stvaralački prostor djeteta

Prostorno okruženje ima važnu ulogu u odgojno-obrazovnom radu predškolskih ustanova, stoga je neizmjerljivo važno da se različite aktivnosti djeteta rane i predškolske dobi odvijaju u odgovarajućoj sredini. Svakodnevnim istraživanjem okoline dijete se susreće s nečim novim što povezuje s ranijim iskustvom te tako konstruira svoj smisao. Ljudski

mozak najintenzivnije se razvija tijekom djetinjstva, a kognitivni i perceptivni kapaciteti formiraju se u razdoblju prvih nekoliko mjeseci života do šeste godine (Zini, 2006). Tu razvojnu karakteristiku Maria Montessori (2003) naziva *upijajući um* te u svojim razmišljanjima o cjelovitom razvoju djeteta naglašava da djetetovo okruženje mora biti dobro prilagođeno djetetu s prikladnim materijalima koji zadovoljavaju dječje potrebe i interese. Montessori je tako osmislila poseban didaktički pribor izrađen od prirodnih materijala s kojim djeca mogu samostalno raditi i stjecati iskustvo te spoznati odnose i veze koje vladaju u svijetu. Materijal je vidljiv, dostupan za rad, čist i uredan, a ima svoje određeno mjesto u prostoru, tj. u otvorenim ormarima (Seitz i Hallawchs, 1997). Na taj način djeca uče sa zadovoljstvom, iz vlastitih motiva te samostalno odlučuju čime će se baviti i ne trebaju za to nikakvu nagradu (Philipps Reichherzer, 2011). Valdorfska pedagogija ističe da sve što dijete uči treba biti cjeloviti doživljaj njega samoga i svijeta koji ga okružuje. Osjetila su poput vrata kroz koja svijet ulazi u čovjeka, pa svi dojmovi koji dolaze preko osjetila prihvaćaju se kao istiniti, stoga ih treba svakodnevno njegovati i hraniti. Cilj je valdorfske pedagogije da se uključe sva djetetova osjetila kroz izvornu i prirodnu okolinu, pa tako u valdorfskim vrtićima svi materijali za igru potječu iz prirode (Steiner, 1995).

Okruženje koje podržava učenje ogleda se u unutarnjem i u vanjskom prostoru vrtića. Unutarnje je okruženje vrlo bitno u razvoju djece rane i predškolske dobi jer predstavlja integralni dio učenja koji pomaže oblikovati osobnost svakoga pojedinog djeteta (Zini, 2006). No, vanjski prostor također djeluje na sva područja djetetova razvoja. Dječja je igra raznovrsnija na otvorenom prostoru te omogućava djeci da odrastaju bolje usklađeni s vlastitim tjelesnim potrebama, oslobađaju se viška energije, upoznaju svoje tijelo, njegove granice, potencijale i sposobnosti. Primaran je utjecaj igre na otvorenom na zdravlje djeteta, na njegov pravilan rast i razvoj, ali i na mentalno zdravlje te razvoj samosvijesti i boljih socijalnih vještina (Krog, 2010). Stoga je važno osigurati djeci mogućnost da istražuju svoju okolinu i kroz igru na otvorenom stječu nova znanja, vještine i iskustva. Za učenje u prirodnom okruženju djeca su uvijek visoko motivirana, jer takvo okruženje razvija samopouzdanje, stimulativno djeluje na dječju samoinicijativnost i omogućava svakom djetetu razvoj u skladu s njegovim osobnim potencijalima (Valjan Vukić, 2012).

Dječje glazbeno stvaralaštvo

Stvaralaštvo je proces koji podrazumijeva kreativnost i maštu u stvaranju nečega novog: nekog proizvoda, teorije ili umjetničkog djela. Osnovna značajka stvaralaštva je originalnost. Djeca već u prvoj godini života potpuno spontano i slobodno istražuju svijet oko sebe. To je prirodna karakteristika koju imaju sva djeca koja žive u

skladnom okruženju i tako se zapravo već u ranom djetinjstvu razvija emocionalna osnova kreativnosti (Čudina-Obradović, 1990). U predškolskoj dobi započinje uvijek bavljenje tehnikama divergentnog mišljenja te razvoj kreativnog stila i kreativne mašte. Nakon djetetove druge godine života njegovo kreativno istraživanje nastavlja se kroz priču, igru, izmišljanje, zamišljanje, uočavanje sličnosti oblika, stvaranje neobičnih kombinacija boja/riječi/plesnih pokreta itd. Na taj se način razvijaju samostalnost, nezavisnost, samopouzdanje te osjećaj vrijednosti vlastite osobnosti. Za razvoj kreativnosti važno je da roditelji potiču djecu na aktivnost i samostalnost (Čudina-Obradović, 1990).

Djeca imaju prirodnu potrebu za stvaranjem, tako da vrlo često, primjerice, pjevuše poznate melodije, ali izmijenjene tekst i prilagode ga igri ili radnji koju u tom trenutku obavljaju (Gospodnetić, 2011). Gospodnetić (2011) navodi načine poticanja dječjega glazbenog stvaralaštva:

- osluškivanje i oponašanje
- stvaranje zvukova koji nisu uobičajeni
- pogađanje zvukova
- izgovaranje slogova
- slušanje glazbe uz ples
- slušanje glazbe uz likovno izražavanje
- samostalna izrada zvečki
- promjena riječi u poznatoj pjesmi ili brojatici
- promjena tempa u poznatoj pjesmi ili brojatici
- promjena dinamike u poznatoj pjesmi ili brojatici
- promjena ritma u poznatoj pjesmi ili brojatici
- promjena naglasaka u poznatoj pjesmi ili brojatici
- završavanje nedovršenih glazbenih fraza
- postavljanje glazbenih pitanja
- ozvučena priča ili pjesma
- pjevani govor
- ritmizirani govor
- oponašanje zvukova ustima
- sviranje na udaraljkama
- sviranje po tijelu
- zemlja kipova
- plesanje bez glazbe
- uglazbljivanje stihova
- skladanje riječi i melodije.

Odgovitelji i roditelji imaju veliku ulogu u poticanju dječjega glazbenog stvaralaštva tako da prepoznaju djetetovu potrebu za kreativnim izražavanjem i usmjeravaju dijete da razvija svoju kreativnost te da stvaranje zajedno s djecom bude zabavno i zanimljivo.

Glazbene igre

„Vrijednost glazbenih igara je u tome što se njima razvija sposobnost djece da pokretima izražavaju glazbu, prije svega njezin karakter ili neki od njezinih izražajnih elemenata, dok glazba istovremeno utječe na pokrete djece da budu skladniji i ritmički izražajni... To je razlog da glazbenim igrama utječemo na razvoj glazbenih sposobnosti djece, prije svega na razvoj sluha i osjećaja ritma.“ (Manasteriotti, 1973: 152)

Igra je sastavni dio života djeteta rane i predškolske dobi. Kroz igru dijete lakše rješava sukobe koji se javljaju u razvoju, stoga mu treba pružiti mnogo mogućnosti za spontanu i stvaralačku igru (Nikolić, 1990). Važno je imati povjerenja u dijete i prihvaćati njegove kreativne ideje. Kreativnost se razvija najviše u situacijama u kojima djeca slobodno izražavaju svoje misli i osjećaje, kada im je dopušteno da budu originalna te kada imaju disciplinu s jasnim granicama, ali bez kažnjavanja (Einson, 2005). Dječja igra obiluje glazbenim elementima kao spontani izraz dječjeg raspoloženja kada djeca u igri pjevaju naučene pjesme ili izmišljaju vlastite melodije. Glazbene igre doprinose razvijanju dječjega glazbenog stvaralaštva, a u njima djeca rado sudjeluju i uživaju izražavajući se tonovima i ritmovima spontano i slobodno.

Glazbene igre uključuju četiri važna područja koja potiču glazbenu osjetljivost kod djece, a to su: pjevanje, sviranje, slušanje glazbe i usklađivanje pokreta s glazbom. Glazbene su igre važne jer utječu na djetetov cjelokupan razvoj, ali trebaju biti prilagođene njegovoj dobi. Djeca rado igraju već poznate igre koje treba neprestano nadograđivati, činiti zanimljivijima, složenijima i učiti ih po pravilima. Jedan od važnih zadataka glazbenih igara jest stvaranje vedrog raspoloženja, a to bi trebala biti i dužnost svih onih koji se brinu o odgoju djece (Marić i Goran, 2013).

Glazbene igre s riječima

Brojalica je oblik glazbene igre riječima i neizmjereno je važna u razvoju djeteta jer predstavlja oblik komunikacije koji uključuje glazbu i govor. Djeca rado sudjeluju u igri s riječima jer one potiču njihovu kreativnost i razvijaju sposobnost

kreiranja glasova. Brojalice svojom ritamskom pokretljivošću pomažu djeci koja imaju poteškoće u govoru da uspješno i tečno izgovore pojedine riječi. Djeca se brojalicama mogu koristiti u igri, za razbrojavanje u određenim aktivnostima te tijekom tjelesnog vježbanja. Odgojitelj može prebrojiti djecu brojalicom, odrediti dijete za neku ulogu u igri ili riješiti neku situaciju, npr. ako više djece želi istu igračku (Marić i Goran, 2013). Također, kroz brojalicu djeca ostvaruju socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima, pa one tako utječu na socijalni razvoj djeteta. Brojalicama djeca razvijaju glazbeno i govorno pamćenje, osjećaj za ritam te siguran izgovor glasova. Osim toga, brojalice utječu i na emocionalni razvoj djeteta, jer izazivaju u djetetu radost, sreću i veselje, pa tako utječu na djetetove osjećaje (Marić i Goran, 2013).

Katkad se brojalice mogu pratiti i pokretom, što potiče razvoj glazbenih sposobnosti kod djece. Brojalica se s djecom ponavlja više puta, ali na različite načine: usvajanjem riječi, pokretima ruku i nogu, pjevanjem i sviranjem. Brojalice pružaju niz različitih načina na koje se može izvoditi ritam: pljeskanjem, pokretom tijela ili izvođenjem na udaraljka. Brojalice se mogu izvoditi i uz sviranje na instrumentima, tako da jedna grupa djece izvodi brojalicu uz pokrete, dok druga grupa djece svira brojalicu na instrumentima. Brojalica može biti govorena i pjevana. Govorena brojalica uključuje izgovaranje riječi u određenom ritmu čime se razvijaju glazbene i govorne sposobnosti djeteta. Pjevana brojalica podrazumijeva da se na ritmizirane riječi dodaju tonovi različite visine koji čine melodiju (Jurišić i Sam Palmić, 2002).

Glazbene igre s pjevanjem

Glazbene igre s pjevanjem vrsta su pokretnih igara u kojima se rabe jednostavni napjevi pristupačni djeci. Kroz glazbene igre s pjevanjem se prije svega razvijaju glazbene sposobnosti, a izvrsno su sredstvo učenja jer osposobljavaju djecu da postanu kompetentni korisnici glazbe. Glazbene igre mogu se primijeniti gotovo uz svaku pjesmu, ovisno o kreativnosti odgojitelja. Igra se izvodi na način da djeca pjevaju pjesmu i pokretima oponašaju tekst, te izražavaju ritam i metar, uglavnom bez instrumentalne pratnje. Odabrane pjesme moraju imati jednostavan ritam i opseg melodije prilagođen dječjem glasu. Lijepo i izražajno pjevanje trebalo bi biti glavni cilj svake glazbene igre s pjevanjem koje pridonose razvoju umnih, estetskih i tjelesnih sposobnosti djeteta, ali i njegovih radnih navika. Njihova uporaba doprinosi zanimljivosti i raznovrsnosti glazbenog poučavanja, a znanje stečeno kroz glazbenu igru s pjevanjem ostaje u dugoročnom pamćenju djeteta (Milinović, 2015).

Milinović (2015) navodi četiri vrste glazbenih igara s pjevanjem:

- glazbene igre u koloni
- glazbene igre s pjevanjem u krugu – kolu
- glazbene igre slobodnih oblika
- glazbene igre mješovitih oblika.

Glazbene igre u koloni izvode se tako da djeca pjevajući formiraju kolonu i kreću se po prostoru povezana, jedno dijete iza drugog (npr. *Vlakić, Auto*). Igra se oblikuje prema djetetu koje predvodi kolonu, a ostala djeca slijede pokrete tog djeteta. Naglasak u ovoj vrsti igre stavljen je na ritamski sklad u hodu koji je praćen promjenama tempa: ubrzavanjem i usporavanjem. Djeca trebaju skladnim i preciznim pokretima pratiti promjene u tempu (Milinović, 2015).

Vlakić

Najpoznatiji primjer glazbene igre s pjevanjem u koloni je *Vlakić* u kojem djeca osim pokretom mogu i zvukovima oponašati rad vlakića: *Ću, ću, ću, ću*. Posebno zanimljivo bude djeci ako se prije početka igre odredi destinacija na koju trebaju stići, a ovisno o broju djece, mogu se oformiti i dva vlakića. Tako jedan otputuje npr. na more, a drugi u Francusku.

Glazbene igre s pjevanjem u krugu čine najbrojniju skupinu glazbenih igara, a mogu se igrati u spojenom ili razdvojenom krugu (npr. *Mi smo djeca vesela, Teče, teče bistra voda*). Djeca u krugu skladnim zajedničkim pokretima stvaraju i oponašaju sliku određenog prizora. Katkad jedno dijete može plesati u sredini kruga, a ostala djeca, držeći se za ruke, plešu oko tog djeteta.

Cice mice maramice

Primjer glazbene igre s pjevanjem u krugu u kojoj djeca sjede u krugu, a oko njih kruži jedno dijete koje glumi macu te na kraju pjesme nekom od djece ostavi maramicu iza leđa, te to dijete ima zadatak uhvatiti macu u trku (Milinović, 2015).

Ježić (Boc, boc iglicama)

U ovoj glazbenoj igri jedno dijete ima glavnu ulogu ježa, a ostala ga djeca okruže te ga svojim ručicama bockaju po leđima. Nakon što pjesma završi, ježić se ustane i u trku hvata sljedeće dijete koje preuzima onda ulogu ježa.

Glazbene igre slobodnih oblika najsloženija su skupina igara s pjevanjem te se izvode u slobodnim oblicima koji ovise o sadržaju pjesme.

Ribice

Djeca pokretom prate određene zvukove i melodije klavira te tako oponašaju razli-

čite životinje koje žive u moru poput ribica, kornjača, rakova. Ribice se prepoznaju po visokim tonovima i brzim kretnjama melodije koju djeca prate brzim trkom odnosno plivanjem. Kornjače se kreću u sporijem tempu i pjevaju u opsegu koji odgovara dječjem glasu, pa tako njihove kretnje mogu popratiti i pjevanjem jednostavnih intervala *Pam, pam, pam, pam*. Rakovi su nešto bržeg tempa od kornjača i kreću se u laganom trku, uz djecu vrlo zabavno i simpatično štipkanje ticalima. Istovremeno, djeca moraju pobjeći od strašnoga morskog psa tako da se svi zajedno skupe i pri tome razvijaju osjećaj zajedništva. U glazbenim igrama slobodnih oblika djeca su često vrlo glasna jer je raspoloženje u trku na visokoj razini, pa odgojitelj mora biti oprezan i taktičan kako bi ih stišao i umirio, a da time ne prekida dobro raspoloženje (Milinović, 2015).

Hoki-poki

U ovoj omiljenoj dječjoj glazbenoj igri svi pokreti koji se pjevaju popraćeni su prikladnim plesnim pokretima. Djecu se može podijeliti u dvije grupe ili jedno dijete može izaći ispred ostale djece i pokazivati pokrete odnosno predvoditi plesnu koreografiju uz pjesmu *Hoki-poki*.

Glazbene igre mješovitih oblika najčešće su kombinacija dvaju ili više osnovnih oblika glazbenih igara.

Glazbene igre s pokretom

Glazba i pokret međusobno se prožimaju se i nadopunjuju. Ples proizlazi iz prirodne motiviranosti djeteta za aktivnošću, stoga je najpotpuniji oblik igre i umjetnosti. Pokret kroz glazbu dio je čovjekova života još od vremena starih civilizacija kada su ljudi plesom izražavali svoje osjećaje, poboljšavali komunikaciju i ovladavali prostorom. Povezanost glazbe i pokreta najbolje se vidi na primjeru malog djeteta koje slušajući glazbu spontano reagira pokretom bez obzira na to je li riječ o pljeskanju dlanovima, udaranju stopala ili o njihanju cijelog tijela. Glazbeno-plesne aktivnosti pospješuju kognitivni, emocionalni i tjelesni razvoj djeteta, a djeluju i na njegov socijalni razvoj što doprinosi većem samopoštovanju. Također je dokazano da glazba i pokret utječu na razvoj kreativnosti, mašte, pozitivne slike o sebi i komunikacije, stoga djetetovu prirodnu potrebu za glazbeno-plesnim izražavanjem treba zadovoljiti (Habuš Rončević, 2010).

Primjeri glazbenih igara s pokretom:

Pop-zvijezde

Ova glazbena igra odlična je za djecu koja vole ples i pjevanje. Pop-pjesme koje imaju izražen ritam i mali opseg melodije idealne su za djecu jer uz njih djeca mogu

pjevati i plesati kako žele. Može im se uz to dati odgovarajuća odjeća i mikrofona u ruku (pravi, dječji ili improvizirani predmet u ulozi mikrofona) (Einon, 2004).

Izmišljanje glazbe za priču

Potrebno je odabrati priču koja ima više likova koji izvode radnju prikladnu za oponašanje osnovnim pokretima. Odgojitelj prvo djecu treba upoznati s pričom, a u prepričavanju postupno uvoditi dijaloge za koje djeca izmišljaju melodije. Nakon što se više puta ponovi priča i djeca usvoje dijaloge i melodiju, kreće se s dramatizacijom tako što neka djeca imaju uloge u kojima govore ili pjevaju, druga djeca izvode tekstove kao zbrsku recitaciju, a neka sviraju u orkestru. Ova glazbena igra dramatizacije potiče kreativnost kod djece i njihovu stvaralačku aktivnost (Manasteriotti, 1973).

Glazbene igre s instrumentalnom pratnjom

Glazbeni instrumenti djecu potiču na pokret, ples i pjevanje, odnosno na različita područja izražavanja (tjelesno, glazbeno i govorno). Djeca uz glazbene instrumente mogu izgovarati brojalice, kratke pjesmice, a tijekom dramsko-scenskog izražavanja i dramatizacije mogu ih rabiti kao popratne zvukove koji odgovaraju tekstu određene priče. Najčešće se u vrtićima upotrebljavaju instrumenti pod nazivom Orffov instrumentarij koji uključuje *udaraljke s određenom visinom tona* (ksilofon, metalofon, zvončići, basovi instrumenti) i *udaraljke s neodređenom visinom tona* (štapići, činele, triangl, tamburin, zvečka, drvena kutija, praporci, mali bubanj, veliki bubanj, timpani) (Škrbina, 2013).

Postoje tri metode sviranja na instrumentima: stvaranje, reproduciranje i pratnja. Stvaranje se odnosi na dječje glazbeno stvaralaštvo, a djeca mogu stvarati glazbu pojedinačno, u paru ili u skupini. Reproduciranje uključuje ponavljanje odgojiteljeve melodije, dok pratnja podrazumijeva dječju ulogu pratnje na instrumentima uz pjesmice, govoreni tekst, instrumentalnu glazbu, pokret te dramatizaciju bajki i priča (Voglar, 1989).

Primjeri glazbenih igara s udaraljka:

Mali orkestar

Djeca u suradnji s odgojiteljem izrađuju zvečke koje svrstavaju u tri skupine po obliku i zvuku. Zvečke se mogu napraviti od kutijica okrugloga, kvadratnog i kockastog oblika te se puniti različitim materijalima. Važno je da svaka zvečka u skupini ima jednak zvuk i boju. Na stolice u polukrugu sjedne onoliko djece koliko ima zvečki, a odgojitelj stoji ispred djece kao dirigent koji pokazuje djeci tko svira, koliko

dugo svira i koliko glasno svira. Nakon odgojitelja, ulogu dirigenta preuzimaju djeca gdje dolazi do izražaja njihovo stvaralaštvo jer oni pri dirigiranju zapravo skladaju (Gospodnetić, 2011).

Sviranje na ritmički predložak

Djeca slušaju snimku ritma od oko pola sata koji se ne mijenja ili se promijeni nakon desetak minuta. Odgojitelj im daje uputu da sviraju na svemu oko sebe. Ova aktivnost daje djeci mogućnost da se ritmički izraze svirajući toliko dugo koliko žele. Cilj aktivnosti jest zajednička ritmička improvizacija djece bez umjetnoga ritmičkog predloška, ali važno je pripaziti da se to ne pretvori u nekontroliranu buku (Gospodnetić, 2011).

Igranje ritmovima

Djeca izaberu udaraljku, sjednu u krug i ostave udaraljke na podu u sredini. Ustaju se redom po udaraljku i vraćaju na mjesto. Nakon što svi uzmu udaraljke, odgojitelj može dogovoriti s djecom što će raditi s udaraljka. Odgojitelj može npr. svirati određeni ritamski obrazac koji djeca moraju ponavljati (Gospodnetić, 2011).

Ruke i noge – vlastite udaraljke

Pomoću vlastitih ruku i nogu možemo postići razne zvučne efekte. Rukama možemo pljeskati, lupkati, pucketati prstima i udarati šakom. Možemo s djecom vježbati razne načine pljeskanja, toptanja nogama itd. (Manasteriotti, 1973).

Sviranje na ritmičkim udaraljka

Među ove udaraljke ubrajamo štapiće, zvečke, kastanjete, činele, praporce, triangle, bubanj, drveni bubanj itd. Djeca mogu izvoditi ritam, te istraživati zvukove pojedinih udaraljki (Manasteriotti, 1973).

Sviranje na melodijskim udaraljka

Među ove instrumente ubrajamo zvončiče, metalofone i ksilofone. Djeca mogu istraživati zvukove pojedinih udaraljki (Manasteriotti, 1973).

Sviranje na bocama

Odgojitelj može napuniti osam staklenih boca ili staklenki vodom, svaku različitom količinom tekućine tako da različito zvuče. Voda u pojedinoj boci može se obojiti temperama u različitu boju. Dijete udaranjem štapića po svakoj posudi svira vlastitu melodiju (Einon, 2004) ili može svirati poznatu pjesmu na način da mu odgojitelj da notni zapis u bojama koje odgovaraju bojama boca odnosno visini svakoga pojedinog tona.

Glazbene igre sa slušanjem

Slušanje glazbe može biti aktivno i pasivno. Aktivno slušanje glazbe aktivnost je tijekom koje se sve podređuje glazbi koja se sluša te je važno da djeci prije početka slušanja odgojitelj da upute na koji će način slušati glazbu (sjedeci, zatvorenih očiju, uz ples itd.) Zadatak je odgojitelja da djeci omogući neometano slušanje. Tijekom aktivnog slušanja glazbe djeci rane i predškolske dobi nije primjereno da sjede u tišini, već da se igraju uz glazbu, obično plešu. U ovakvoj vrsti igre djeca mogu oponašati životinje ili neke druge likove tako da uz instrumentalnu glazbu izvode pokrete koji odgovaraju njezinu sadržaju (Manasteriotti, 1973). Također, skladba koju djeca slušaju ne smije biti preduga. Slušajući glazbu, djeci se može dati zadatak da slikaju i crtaju ono što čuju ili da prepoznaju instrumente koji se pojavljuju u skladbi. Djeca već od četvrte godine mogu opaziti razliku između brzog i sporog tempa te razlikovati glasno od tihog, a od pete godine mogu razlikovati javlja li se u glazbi jedan ili više pjevača. Pasivno slušanje glazbe razvija glazbeni ukus kod djece jednako kao i aktivno, stoga je važno da glazba koja se pušta djeci u pozadini bude kvalitetna. Kvalitetan odabir glazbe ne znači da u vrtiću mora svirati samo klasična glazba jer i u drugim glazbenim vrstama postoji kvalitetna glazba (Gospodnetić, 2011). Pasivno slušanje glazbe može poslužiti kao kulisa za pričanje priče, kazalište lutaka ili dramsku interpretaciju, a može se upotrijebiti i kao glazbene podloga u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi.

Što se čuje?

Odgojitelj demonstrira djeci različite zvukove koje proizvodi na predmetima napravljenim od različitog materijala (npr. udarac olovkom o čašu drukčiji je od udarca o drvenu kutiju). U igri se mogu rabiti i instrumenti Orffova instrumentarija. Djeca zatvorenih očiju slušaju zvukove i pokušavaju pogoditi predmet na kojem je zvuk proizveden (Požgaj, 1988).

Tko se oglasio?

Odgojitelj otpjeva jednu frazu neke poznate pjesme. Igra se provodi na način da djeca sjede žmireći, dok odgojitelj šeta oko njih i dodiranjem ruke daje znak jednom djetetu da ponovi zadanu frazu. Ostala djeca moraju pogoditi koje dijete je pjevalo (Požgaj, 1988).

Viši ili niži ton?

Odgojitelj na melodijskom instrumentu (sintesajzeru, metalofonu ili melodici) odsvira skupinu tonova duljeg trajanja izrazito različite visine, ali bez ritma. Djeca slo-

bodnim pokretima ruke pokazuju razliku visine zadanih tonova. Ova igra trebala bi se igrati žmireći kako bi se djeca oslonila samo na svoja zapažanja po sluhu (Požgaj, 1988).

Uloga odgojitelja

Odgojitelj ima važnu ulogu u razvojnom procesu djeteta rane i predškolske dobi. Uloga odgojitelja jest stvaranje, poticanje i organiziranje prostora i materijala za glazbene sadržaje i aktivnosti koji utječu na cjeloviti razvoj djeteta. On je također onaj koji uvažava djetetovu slobodu, posreduje u stvaranju poticajnog okruženja, radu s materijalima, prepoznaje razdoblja posebne osjetljivosti te vodi realizaciji odgojnog cilja da dijete kad odraste bude slobodan, neovisan i samostalan čovjek. Odgojitelj mora znati kako pristupiti djetetu da u njemu probudi interes za glazbene aktivnosti kako bi dijete moglo razvijati svoje glazbene sposobnosti. Pri poticanju interesa za glazbu kod djece važno je da odgojitelj zna izabrati kvalitetnu glazbu koju će dijete pjevati ili slušati te primjerenu glazbu koja će biti sadržajno bliska djetetu. Nedostatak adekvatnih poticaja iz vanjskog okruženja može ostaviti trajne posljedice na razvoj djeteta te dovesti do poremećaja u ponašanju (Montessori, 2003). Djeci je potreban odgojitelj koji voli i zna pjevati, koji vlada suvereno određenim brojem pjesama te prepoznaje i zna čitati notni tekst, no najvažnije od svega je da odgojitelj ima ljubav za glazbu (Zajčić, 2016). Osobito je važno da odgojitelj djetetu prenosi svoju ljubav i interes za glazbu.

Cilj metodike glazbene kulture u predškolskim ustanovama je da odgojitelji nauče oplemeniti djecu glazbom. Temeljni zadatak odgojitelja je razvijati dječji interes za glazbu te u djeci buditi želju za sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima poput pjevanja, slušanja glazbe, plesanja i sviranja uz glazbu (Habuš Rončević, 2014). Odgojitelj je ujedno i onaj koji motivira djecu što zahtijeva znanje, pripremljenost, vrsnost određenog područja putem kojeg djecu motivira za glazbu. Cilj je motivacije za glazbu dosegnuti kvalitetu glazbe u kojoj će dijete uživati i radovati joj se (Sam, 1998). Glazbena motivacija može biti posredna i neposredna. U posrednoj motivaciji odgojitelj djetetu približava glazbu razgovorom, tumačenjem ili pripovijedanjem, dok neposredna glazbena motivacija zahtijeva od odgojitelja da svojim stvaralačkim sposobnostima stvori poticajnu situaciju putem glazbenih instrumenata, pjevanja, sviranja te da u svakom trenutku vlada glazbenom situacijom. Umjetničkim sadržajima odgojitelj prenosi stečena glazbena znanja u rad s djecom te istovremeno bogati kulturu predškolske ustanove. Također, jedan od načina na koji glazba može utjecati na cjeloviti razvoj djeteta rane i predškolske dobi jest i posjet kulturnim ustanovama

poput kazališta i glazbenih škola, ali i odlazak na koncert (Majsec Vrbanić, 2008). Glazbeno obrazovanje odgojitelja zasigurno je u odgojno-obrazovnoj praksi od velike koristi, no nije nužno, jer se glazbene sposobnosti mogu razviti kontinuiranim cjeloživotnim usavršavanjem s ciljem cjelovitog razvoja djetetovih kompetencija. Kvalitetan i odgovoran odgojitelj treba biti svjestan svojih glazbenih sposobnosti kao i nedostatka glazbenog znanja i vještina te nadograditi i obogatiti vlastita znanja. Odgojitelj treba također znati svoje jake strane i koristiti se njima u poticanju razvoja djeteta. Tako osviješten odgojitelj pridonosi razvoju svoje osobnosti, predškolske ustanove, ali i vlastite kulture življenja.

Zaključak

Ljubav prema glazbi razvija se od najranijeg djetinjstva. S obzirom na to da glazba utječe na cjelokupan razvoj djeteta, neizmjerljivo je važno djetetu od najranije dobi osigurati kvalitetne glazbene poticaje koji će buditi u njemu kreativnost i maštu te mu pomoći da se osjeća sigurno, slobodno i sretno. Slušanjem glazbe, pjevanjem i sviranjem dijete uključuje sva svoja osjetila te obogaćuje svoje kognitivne i emocionalne sposobnosti. Okruženje koje obiluje zvukovima, tonovima i šumovima budi dječju želju za istraživanjem (Majsec Vrbanić, 2008). Dijete kroz glazbu otkriva jedan novi svijet koji doprinosi usvajanju glazbe kao umjetnosti, ovladavanju kretanja i ravnoteže, usavršavanju fine motorike ruku i prstiju, usvajanju neverbalne komunikacije, razvoju govora te razumijevanju socijalnog ponašanja (Majsec Vrbanić, 2008).

Glazbu svakako treba uključiti u svakodnevni rad s djecom, jer glazba budi emocije, potiče dobro raspoloženje i pomaže djeci u lakšoj komunikaciji i sklapanju prijateljstava (Marić i Goran, 2013). Glazbene igre djecu osposobljavaju da postanu kompetentni korisnici glazbe već u najranijoj dobi. Zato je važno uklopiti glazbene aktivnosti kroz igru u dječju svakodnevnicu. Igra prije svega za dijete predstavlja zabavu, dok u slučaju glazbene pouke postaje sredstvo kojim se ostvaruje obrazovni glazbeni cilj. Glazbene igre pružaju mogućnost kombiniranja više glazbenih aktivnosti: pjevanje, sviranje, pokret i ples te tako pokazuju izvrstan put kojim djeca često nesvjesno uče i ostvaruju kulturno-estetsko načelo. Veliku ulogu u tome ima odgojitelj u dječjem vrtiću koji upoznaje djecu s glazbenom umjetnosti i svim njezinim elementima.

LITERATURA

- BAŠIĆ, E. (1971). Zadaci i perspektive u istraživanju dječjeg stvaralaštva. *Umjetnost i dijete*, 14, 11–19.
- BAŠIĆ, E. (1985). Sinkretizam u muzikalnom izražavanju djeteta. *Umjetnost i dijete*, 17 (1), 21–33.
- ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, M. (1990). Nadarenost – razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga.
- EINON, D. (2004). *Igre učilice*. Zagreb: Profil.
- EINON, D. (2005). *Igre stvaralice za djecu od 2 – 5 godina*. Zagreb: Profil Knjiga.
- GOSPODNETIĆ, H. (2011). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Skripta za studente predškolskog odgoja Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.
- HABUŠ RONČEVIĆ, S. (2010). Utjecaj glazbe na stvaralaštvo djece. U: Vrandečić, T., Didović, A. (ur.), *Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju*, Monografija umjetničko znanstvenih skupova, 2007. – 2009. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- HABUŠ RONČEVIĆ, S. (2014). Neke suvremene uloge odgojitelja u glazbenom odgoju djece rane i predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 9 (1), 179–187.
- JURIŠIĆ, G. & SAM PALMIĆ, R. (2002). *Brojalica: snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić.
- KROG, D. (2010). Pozitivni učinci tjelesnih aktivnosti. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 2 (4), 4–5.
- MAJSEC VRBANIĆ, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb: Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži.
- MANASTERIOTTI, V. (1973). *Muzički odgoj na početnom stupnju. Metodске upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- MARIĆ, Lj. & GORAN, Lj. (2013). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- MILINOVIĆ, M. (2015). Glazbene igre s pjevanjem. *Artos: časopis za znanost, umjetnost i kulturu*, No. 3.
- MONTESSORI, M. (2003). *Dijete – tajna djetinjstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- NIKOLIĆ, S. (1990). *Svijet dječje psihe*. Zagreb: Prosvjeta.
- PHILIPPS REICHERZER, S. (2011). Montessori i najnovije spoznaje neuroznanosti. U: Ivon, H., Krolo, L., Mendeš, B. (ur.), *Pedagogija Marije Montessori – poticaj za razvoj pedagoškog pluralizma*. Split: Dječji vrtić Montessori dječja kuća i Udruga Montessori pedagogije, 97–101.

- POŽGAJ, J. (1988). *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*, Zagreb: Školska knjiga.
- SAM, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka: Glosa, d. o. o.
- SEITZ, M. i HALLWACHS, U. (1997) *Montessori ili waldorf?* Zagreb: Educa.
- SLUNJSKI, E. (2013). *Kako djetetu pomoći da... bude pametno: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Zagreb: Element.
- STEINER, R. (1995). *Pedagoška osnova i ciljevi waldorfske škole*. Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju Hrvatske.
- ŠKRBINA, D. (2013). *Art terapija i kreativnost: multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji*. Zagreb: Veble commerce.
- VALJAN VUKIĆ, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 123–132. doi:10.15291/magistra.824
- VOGLAR, M. (1989). *Otrok in glasba. Metodika predšolske glasbene vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ZAJČIĆ, M. (2016). Uloga odgojitelja u kreiranju glazbenog konteksta. Dostupno na: http://www.djecjivrtic-ivanic.hr/documents/za-roditelje/pedagoski-i-psiholoskikutic/Uloga_odgojitelja_u_kreiranju_glazbenog_konteksta.pdf
- ZINI, M. (2006). Vidi, osluhni, dodirni, okusi, pomiriši i voli. *Children in Europe*. U: *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 12 (44), 15–17.

MUSICAL GAMES IN THE CREATIVE SPACE OF A CHILD IN EARLY AND PRESCHOOL AGE

Abstract

Music is an art that plays a significant role in the upbringing and education of children of early and preschool age. From the earliest days, music provides children with joy, happiness and play and enhances their mental, physical, emotional and social development. Quality musical experiences at an early age improve a child's listening skills, develop thinking, creative activity, form various personality traits, help develop a child's speech, intelligence and creativity, encourage sociability, enrich a child's vocabulary and improve memory. Given that musical content greatly influences a child's overall development, it is important that music is present in the educational process in a way that is understandable to the child. In order for music to be as close to the child as possible, it is often associated with play, which is the closest and most natural activity for early and preschool children, helping them to get to know their environment and learn about the world around them. The game awakens a sense of comfort and satisfaction in the child and has a positive impact on the child's development through an unobtrusive way. Musical games are a fun and useful tool that encourages children to easily learn different content through movement. A competent educator is crucial in implementing quality music education. He motivates children to engage in various musical activities (singing, playing, listening to music, playing musical games) and encourages them within the educational group in accordance with their needs, interests and desires. This paper will present different types of musical games, the influence of music on the game, the possibility of learning non-musical content with musical games, and the influence of musical games on the overall and musical development of children of early and preschool age. Also, the importance of the role of educators in the implementation of musical content with children of early and preschool age will be presented.

KEYWORDS: *musical creativity, child development, music games, the role of educators*